

פתח דבר

משה יעלון

המסמך "אסטרטגיית צה"ל", אשר חלקו פורסם בפומבי באוגוסט 2015, הוא תוצר של תהליכי חשיבה המתקיימים בצה"ל בשנים האחרונות ושכונסו למסמך הזה בהובלת הרמטכ"ל, רב-אלוף גדי איזנקוט.

צה"ל נדרש לתפיסה מעודכנת, אשר יש צורך לעדכנה אחת לכמה שנים נוכח השינויים המשמעותיים בפרמטרים רבים ובהם הזירה, אופי האיומים, האמצעים העומדים לרשותו ולרשות אויביו, המשאבים שמקצה הממשלה לצה"ל ומאפייני החברה הישראלית.

תפיסה מעודכנת חשובה לכל ארגון גדול, קל וחומר לארגון כמו צה"ל, הנדרש לעמוד במשימות ביטחון על פי הנחיות הדרג המדיני. עליו להביא בחשבון את השינויים שצוינו לעיל ולמיינם לאתגרים, לסיכונים ולהזדמנויות.

מהבחינה המדרגית, מעל "אסטרטגיית צה"ל" צריכה לעמוד תפיסת הביטחון של מדינת ישראל. יש המלינים על כך שמאז גיבוש תפיסת הביטחון על ידי ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון, דוד בן-גוריון, לא אישרה ממשלת ישראל תפיסת ביטחון מעודכנת. עובדתית זה נכון. אך אין זה אומר שלמדינת ישראל אין תפיסת ביטחון. עבודת מטה לגיבושה של תפיסת ביטחון מעודכנת נעשתה ב-1997 בהובלת שר הביטחון דאז יצחק מרדכי, ב-2006 בהובלת השר דן מרידור, ובשנים 2011-2012 בהובלתי, כשהייתי השר לנושאים אסטרטגיים. עבודות המטה האלה לא הגיעו לאישורה של ממשלת ישראל.

אף על פי כן, ראש הממשלה, שר הביטחון והקבינט פועלים על פי תפיסת ביטחון דה פקטו המבוססת על דיונים ועל הערכות מצב עם מערכת הביטחון או בלעדיה. עם זאת, רצוי היה לנסח תפיסה כזאת – כפי שנעשה בעבודות המטה בעבר – ולהביאה לדין ולאישור בקבינט. הדבר תלוי ברצונו של ראש הממשלה. כאמור, ראשי ממשלה

רב אלוף (מיל.) משה יעלון, לשעבר רמטכ"ל צה"ל ושר הביטחון, משמש כעמית מחקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי

לא הובילו ולא הביאו לדיון תפיסת ביטחון מעודכנת מאז דוד בן-גוריון. להערכתי זה קרה בגלל הסיבות הבאות:

1. תהליך כזה גוזל זמן רב.
 2. הרכב הקבינט והדומיננטיות של השיקולים הפוליטיים בדיוניו אינם מאפשרים דיון ענייני.
 3. אי-קיומה של תחושת צורך, שהרי "מסתדרים בלי זה".
- "אסטרטגיית צה"ל" מתבססת על האופן שבו תופס הדרג הצבאי את הנחיות הדרג המדיני ועל הבנתו שלו את תפיסת הביטחון דה פקטו כפי שהתבססה בעקבות דיונים רבים עם הדרג המדיני.

המאמרים המכונסים באסופה הזאת מנתחים את מה שיש ואת מה שאין במסמך "אסטרטגיית צה"ל". מאחר שהחלק החסוי של המסמך לא עמד לרשותם של כותבי המאמרים, ומאחר שהמסמך המקורי מוכר לי במלואו, הריני להעיד שלמרביית הנושאים "החסרים" יש התייחסות במסמך המלא.

במאמרים המנתחים את המסמך הצה"לי עולה שאלת ההכרעה והניצחון במערכה צבאית. מתוך הניתוחים האלה עולים געגועים להכרעה הצבאית ולניצחון כמו במלחמת ששת הימים. יש הטוענים שמאז אותה המלחמה לא ניצח צה"ל בשום מלחמה. לאלה המתגעגעים להכרעה ולניצחון של מלחמת ששת הימים אני מזכיר שמלחמת ההתשה פרצה ב־8 במרס 1969, פחות משנתיים לאחר שהסתיימה אותה המלחמה. לעומת זאת, הטרור הפלסטיני המאורגן ביהודה ושומרון לא הצליח להשתקם מאז מבצע "חומת מגן" (2002), חיזבאללה מורתע מאז מלחמת לבנון השנייה (2006), וחמאס מורתע מאז מערכת "צוק איתן" (2014).

לכן עוד בהיותי במדים הגדרתי הכרעה וניצחון באופן הבא: "הבאת הצד האחר במערכה לקבל הפסקת אש על פי תנאינו".

ההגדרה הריאלית הזאת נכונה תמיד, אך באין כוח צבאי קונוונציונלי בצד האחר אשר ניתן להשמידו כמו במלחמת ששת הימים, חייבת הפעולה הצבאית להביא את הצד האחר לכניעה ולקבלת דרישותינו להפסקת אש עקב השמדת יכולותיו ובעיקר בשל המחיר שנגבה ממנו. כך פעלנו במבצע "צוק איתן", שבו הבאנו למעשה את הנהגת החמאס לקבל הפסקת אש ללא שום ויתור שלנו על דרישותינו. השנתיים השקטות מאז המבצע מוכיחות שהמבצע גם חיזק את ההרתעה של ישראל.

ב"אסטרטגיית צה"ל" עולה גם השאלה של משך הלחימה במערכה. במאמרים המנתחים את המערכות האחרונות – ממלחמת לבנון השנייה ועד "צוק איתן" – נמתחת ביקורת על שהן היו ארוכות מדי. אין ספק שהאינטרס של ישראל הוא לקצר ככל האפשר את משך המערכה. אך העובדה שישראל אינה חוששת מהתארכות המערכה ויודעת לעמוד איתן גם במערכות ארוכות בלי לוותר על האינטרסים שלה – עד שהצד

האחר מקבל את תנאיה להפסקת אש – יש בה הישג בפני עצמו. זהו אחד ההישגים של מערכת "צוק איתן".

כמו כן אין ספק שהאינטרס של ישראל הוא לדחות ככל האפשר את המערכה הבאה. המפתח לתקופות ארוכות של שקט הוא השגת הרתעה המבוססת על הכרעת המערכה האחרונה.

"אסטרטגיית צה"ל" מגדירה היטב את האינטרסים של ישראל. המדינה נהנית היום משקט ביטחוני יחסי גם כתוצאה מחשיבה מעמיקה שמתקיימת בה על האתגרים, על הסיכונים ועל הסיכויים בזירה האזורית. הבנתם של אלה מאפשרת לדרג המדיני ולדרג הצבאי לבנות את כוחו של צה"ל ולהפעילו באופן מושכל ומיטבי להשגת יעדיה הביטחוניים של ישראל.